

Átmenet a mezőgazdaságban – agrárgazdaságtan átmenetben

MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2005. október 28–29.

Az MTA Közgazdaságtudományi Intézetében 2005-ben második alkalommal rendezték meg az Átmenet a mezőgazdaságban – agrárgazdaságtan átmenetben (*Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition*) című nemzetközi konferenciát.¹ A konferencia négy nagy téma köré csoportosult.

Az első nap délelőtt az előadók az árak viselkedésének különböző oldalait vizsgálták meg. *Michel Simioni* (INRA-ESR, IDEI) (társszerzők: *Christophe Bontemps*, INRA-ESR és *Yves Surry*, Swedish University of Agricultural Science) *Hedonic Housing Prices and Agricultural Pollution: An Empirical Investigation on Semiparametric Models* (Hedonikus ingatlanárak modelljei: nem lokalizált szennyezésforrások hatásának a vizsgálata) című tanulmánya azt – a komoly ökonometriai arzenált felvonultató – kutatást ismertette, amely a nemlineáris árképzésben alkalmazott klasszikus paraméteres modelleket hasonlította össze az újabban teret nyerő félpaméteres, illetve nempaméteres modellekkel. A hedonikus árképzés kutatására alkalmas ökonometriai módszertani újításokat, valamint modellspecifikációs próbákat bemutató tanulmány, a szemi- és nempaméteres modellek jobb teljesítményét hangsúlyozza. Az ökonometriai módszertani eredmények illusztrációjához a szerzők a francia Brittany régió városainak adatait használták, e régióban különösen jellemző az intenzív állattartás. Az alkalmazott félpaméteres modellek azt bizonyítják, hogy az intenzív állattartás nemlineáris hatása az ingatlanárakra szignifikáns.

Bakucs Lajos Zoltán (MTA KTI), *Štefan Bojnecel* (University of Primorska, Szlovénia) és *Fertő Imrével* (MTA KTI) közös tanulmányukat *Monetary Impacts and Overshooting of Agricultural Prices in Slovenia* (Pénzügyi hatások és a mezőgazdasági árak túlszaladása egy átmeneti gazdaságban: Szlovénia esete) címmel mutatta be. Az előadás a makroökonómiai környezet – konkrétan a pénzkínálat – változásának a szlovén gazdaság különböző szektoraira gyakorolt hatását vizsgálta. A kutatás elsőként vizsgálta a pénzsemlegesség, valamint a mezőgazdasági árak túlszaladásának hipotéziseit egy átmeneti gazdaságban. Pénzsemlegességről beszélünk, ha a pénzkínálat növekedése arányaiban azonos mértékű hatást gyakorol az összes vizsgált szektor (ipar, árfolyam, mezőgazdaság) áraira. A túlszaladásra vonatkozó hipotézis szerint pedig egy monetáris sokk esetén a rugalmas szektorok (mezőgazdaság) árai (árfolyamai) túlszaladnak egyensúlyi pályájukon, míg a rugalmatlan szektorok árai a hosszú távú növekedési pályán maradnak. Ezáltal a pénzpolitika alakulása az árakon keresztül javíthatja vagy ronthatja a mezőgazdasági termelők pozícióit. Egy expanzív monetáris politika előnyben, míg egy restriktív hátrányban részesíti a flexibilis szektorokat. Az empirikus kutatás igazolta a mezőgazdasági árak túlszaladásának hipotézisét, ellenben elutasította a pénzsemlegességre vonatkozó nullhipotézist.

A délutáni előadások a vidékfejlesztés kérdéseivel foglalkoztak. *Chris High* (Open University) *Understanding informal institutions: Shadow networks and communities of*

¹ A tavalyi konferenciáról készült beszámolót lásd a *Közgazdasági Szemle* 2005. januári számában.

practice in rural development című előadása (társzerzők: *Mark Pelling*, Kings College London és *Nemes Gusztáv*, MTA KTI) az informális intézmények szerepét vizsgálta a vidékfejlesztésben. A tanulmány áttekintette, hogy miként kezeli a közgazdaságtan, a menedzsmentelmélet és a szociológia az informális intézmények fogalmát. A szerzők felvetették, hogy az informális intézményeket általában negatívan szokták megítélni, gyakran a korrupcióval azonosítják, noha pozitív szerepet is játszhatnak az intézmények működtetésében. A dolgozat egy saját elméleti keretet mutatott be, amely szerint a hálózat és a közösségek fogalmainak segítségével jobban megérthető az informális intézmények szerepének működése a vidékfejlesztésben.

Nemes Gusztáv (MTA KTI) Governance, Rural Development and the EU LEADER Programme címmel tartott előadást. A tanulmány szerint a vidékfejlesztési politika gyakori kudarcának fő oka az, hogy a politikai-adminisztratív alrendszer központi célkitűzéseket és kontrollt próbál érvényesíteni a fejlesztés összes szintjén, és ennek következtében nem képes támogatni a helyi erőforrások hasznosítását, ami sokkal hatékonyabban megvalósítható lenne a helyi-heurisztikus fejlesztési alrendszeren keresztül. Más szóval, a vidékfejlesztési politika gyakori kudarcának fő oka a két fejlesztési alrendszer közti integráció és kommunikáció hiánya.

A második nap délelőtt az agrárkereskedelem kérdéseivel foglalkotak. *Štefan Bojnec* (University of Primorska) a Trade Types in Slovenian Primary and Processed Agricultural Trade (A kereskedelem típusai a szlovén agrárkereskedelemben) című tanulmányát mutatta be [társzerzők: *Darja Majkovič* és *Jernej Turk* (University of Maribor)]. A kutatás eredményei szerint Szlovéniában a fejlett országokhoz hasonlóan növekszik a feldolgozott élelmiszerek aránya a mezőgazdasági kereskedelemben. A mezőgazdasági kereskedelem azonban döntően ágazatok közötti. Az ágazaton belüli kereskedelem jelentősége a feldolgozottsági fokkal együtt növekszik. Az ágazaton belüli kereskedelemben az alacsony minőségű vertikális ágazaton belüli kereskedelem a meghatározó. Ez a fajta kereskedelmi specializáció a kereskedelem földrajzi szerkezetével együtt a fejlődő országok, valamint a versenyképes élelmiszeriparral rendelkező országokhoz hasonlít, nem pedig a fejlett EU-tagállamok agrárkereskedelméhez.

Fertő Imre (MTA KTI) Dynamics of Intra-Industry Trade and Adjustment Costs (Dinamikus ágazaton belüli kereskedelem és alkalmazkodási költségek) címmel tartott előadást. A tanulmány a sima alkalmazkodás hipotézisét vizsgálta meg a magyar élelmiszeripar példáján az 1992 és 2002 közötti időszakban. A munkaerő-piaci alkalmazkodás költségeit a cikk a munkaerő létszámváltozásával mérte. Az elemzés fontosabb eredményei: egyrészt a munkatermelékenység javulása a munkaerő létszámának csökkenéséhez, míg a hazai kereslet bővülése annak növekedéséhez vezet, másrészt rövid távon nincs szignifikáns kapcsolat a jó szektorális külkereskedelmi teljesítmény, a marginális ágazaton belüli kereskedelem és a foglalkoztatottság között. Az eredmények azonban meglehetősen érzékenyek a marginális ágazaton belüli kereskedelem indexeinek a megválasztására, valamint a periódus és a késleltetés hosszára.

A konferencia utolsó részében az előadások a mezőgazdaság vertikális kapcsolatainak különböző problémáit vizsgálták. *Matthew Gorton* (University of Newcastle) ismertette [társzerző: *John White* (University of Plymouth)] Farm–processor relationships in the Commonwealth of Independent States (Termelő–feldolgozó kapcsolatok a Független Államok Közösségében) című tanulmányt. A dolgozat öt FÁK-tagállam, Örményország, Grúzia, Moldova, Ukrajna és Oroszország példáján keresztül elemzi a mezőgazdasági termelő–feldolgozó kapcsolatrendszerét. A termelő–feldolgozó szerződéses, valamint az ezeket támogató intézkedések 1997 óta mindegyik vizsgált országban elterjedtek, s ez növelte a hozamot, valamint javította az output minőségét. Az említett hatások intenzitása azonban országok között jelentősen különbözik. Az empirikus kutatásban alkalmazott

tobit modellek szignifikáns nemzetek közötti és szektoron belüli különbségeket azonosítottak a szerződések intenzitása, valamint a szerződéstámogató intézkedések esetében (így például a szerződések használata legkevésbé az ukrán gyümölcs- és zöldségszektorra jellemző).

Szabó G. Gábor (MTA KTI) és *Bárdos Krisztina* (Iparfejlesztési Közalapítvány) Vertical Coordination by Contracts in Agribusiness: An Empirical Research in the Hungarian Dairy Sector (A magyar mezőgazdaságon belül a tejszektor termelői és feldolgozói közötti szerződéses kapcsolatok vizsgálta a tranzakció költségek elméletének segítségével) című előadása a 2005 második negyedévében a magyarországi tejtermelők körében elvégzett empirikus felmérésen alapult. A többváltozós statisztikai eszközökkel elvégzett vizsgálat legfontosabb eredményei azt mutatták, hogy az adott vevőnek való értékesítés okai különböznek a megbízhatóság, az érvényes szerződés és a földrajzi közelség szerint.

Tóth József (Budapest Corvinus Egyetem) *Popovics Péterrel* (Debreceni Egyetem) közös előadása – Tendencias of price transmission and the asymmetric effect of prices in the Hungarian dairy sector (Az ártranszmisszió és az árak aszimmetrikus hatásának vizsgálata Magyarország tejvertikumában) címmel – a magyar tejvertikum piaci viselkedését elemezte az 1995 és 2003 közötti időszakban. Egyrészt megvizsgálta, hogy a tejvertikumon belül a piaci hatásoknak megfelelően alakultak-e az egyes vertikumszakaszok árai, másrészt arra kereste a választ, hogy ezeknek az áraknak az alakulására a vertikum mely szereplői vannak a legnagyobb befolyással. Az ökonometriai elemzés eredményei szerint a hazai tejpiacon az árak a vertikum alsó szakaszán alulról felfelé (*bottom-up*), míg a kereskedelmi fázisban fentről lefelé (*top-down*) hatnak. Megállapította továbbá azt is, hogy a vizsgált időszakban a vertikum két végpontja, sőt a vertikum egyes szakaszai közötti ártranszmisszió nem tökéletes, hanem aszimmetrikus és időben késleltetett, ami jelentős hatással van a napjainkra kialakult tejpiacon válságra.

Az előadások letölthetők az MTA KTI honlapjáról: <http://econ.core.hu/esemeny/ferto.html>.

Bakucs Lajos Zoltán és Fertő Imre